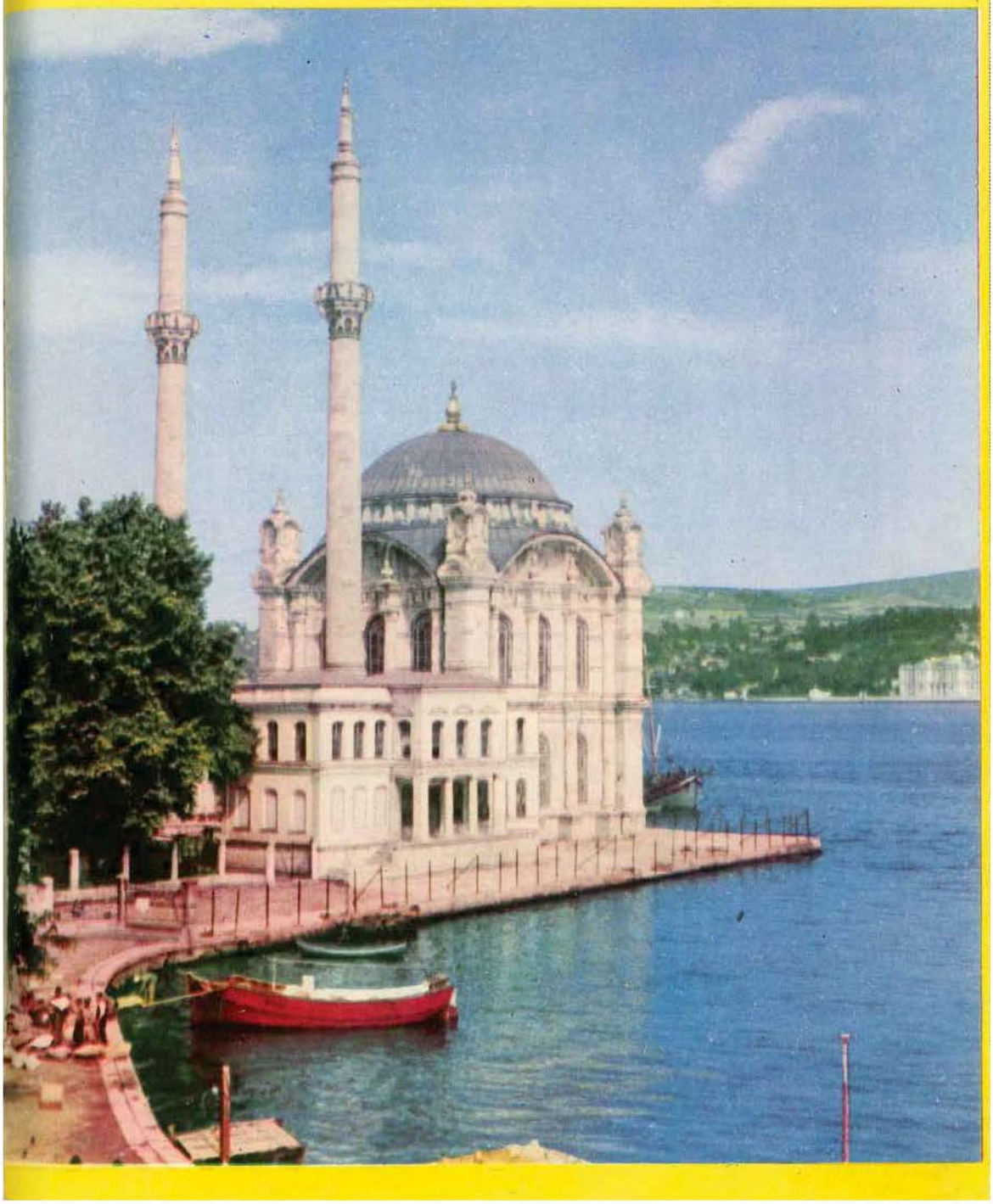
MAYIS — 1979
SAYI 5 · 20 LİRA

TARİH

VE EDEBİYAT MECMUASI

Yapı sanatında Türk üslûp ve karakterini korumaya çalışan ünlü bir mimar

Mimar Vedat Tek

Tanınmış şair ve bestekâr Leylâ Hanımın oğlu olan sanatçı Türklerin büyük mimarlık geçmişini bugün de canlı tutabileceğimize inanıyor ve bu yolda eserler meydana getiriyordu

TÜRK mimarlığını bozulmaktan koruyarak onu öz sanatımızın, üslûbumuzun özelliklerine kavuşturma çabasıyle —başta İstanbul'un Büyük Postane binası olmak üzere— çeşitli eserler ortaya koymuş olan yüksek mimar Vedat Tek bundan otuz yedi yıl önce öldüğü zaman ünlü yazar Peyami Safa şöyle diyordu:

Tanzimattan sonra Türk olduğunu, daha çok mimarlığımıza kendisi olmak lüzumunu hatırlatan ilk sanatkâr, Mimar Vedat'tır. Ondan evvel, kötü bir tercüme devri yaşayan mimarlığımız bütün millî izlerini kaybetmiş, sağlamlıktan başka hedefi olmayan silik ve şahsiyetsiz bir yapı sanatı halinde idi. Alelâde bir tekniğin icaplarına uymaktan başka hiçbir endişesi olmadığı için hazin bir üslûp anarşisi içinde yüzen bu kalfa mimarlığına ilk isyan, Mimar Vedat'tan doğdu.

Onun her eserinde teknik ve Türklük, yapılarının sapasağlam ve apaydınlık ifadesinde göze vuran iki hâkim endişedir. Aradığı «millî»yi ne derece bulabildi? Buna salâhiyetin vereceği cevap ne olursa olsun, onu Tanzimattan sonraki mimarlarımızın ilk milliyetçisi olmak şerefinden mahrum edemez. Dar ve karanlık caddelerimizde onun geniş cepheli, kaidesi üstüne rahat nefes alarak oturmuş çinilerinin Türk yeşili gülümseyen aydınlık binaları yükseldiği zaman, bütün İstanbul, hafızasını kaybedip tekrar bulmaya başlamış bir şehrin sevinç ürpermelerini duydu. Ben o anları yaşayanlardanım. Yeni Postane doğduğu tarihte, onun kaldırımından geçerken durup cephesine bakmak benim millî keyiflerimden biriydi. Sonra bu binanın içinde bir sene kadar memurluk hayatı yaşadım. Orta katın, şimdi bakımsızlık yüzünden harap olmuş koridorunda her gün yürüdükçe, içimdeki anarşiye, ahenginin mucizesiyle çeki düzen veren derin bir

sükûn ve ferahlık duyardım.

Mimar Vedat'ın bütün binaları, önünde hacmine lâyık bir meydandan mahrum olmak gibi büyük bir nasipsizliğe uğramıştır. Ona «bir başka zemin, başka zaman lâzımdı». Eserleri dar bir zemine, kendisi de nihayet kübik salgınıyle büsbütün melezleşen bir acayip zamana düştü. Fakat genç mimar, sen onun izinini bırakma! Sana kendimizi aramayı öğreten üstadın ruhu, onun aradığını sen bulduğun zaman şad olacak.

BİR SANAT OTORİTESİ

Mimar Vedat Tek, yaşadığı devre kendini kabul ettirmiş, otorite sahibi bir sanatçı idi. İstanbul'da Büyük Postane'den başka Harbiye'de örnek Türk evleri, Ankara'da Tarihi Büyük Millet Meclisi ve Ankara Palas Oteli binalarına vücut vermişti. Mimarı bulunduğu her yapıda Türklerin büyük mimarlık geçmişine inanmış olarak ve bu geçmişin bugün de canlı tutulabileceğini öngörerek çalışmıştır. Sanatını takdir ve yazılarıyle teşvik edenlerden biri olan Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, onun için «Türk olarak doğmuş, Türk olarak yaşamış ve Türk inancıyla ölmüştür.» diye yazmıştı.

Zamanının başyazarlarından Suphi Nuri İleri, sanatçının vefatı üzerine hayatını anlatan bir yazısında diyordu ki:

Altmış sekiz yaşında uzun bir şeker hastalığından ölen Mimar Vedat meşhur şair ve bestekâr Leylâ Saz ile İslâm ülemasından meşhur Giritli Sırrı Paşa'nın oğlu ve eski müderris ve Şehiremini Yusuf Râzi'nin kardeşi idi. Benim de amcamın oğludur. Vedat Paris'te Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık tahsil etmiş eski bir Galatasaraylıdır.

İstanbul'a Paris'ten geldikten sonra Sanayii Nefise Mektebi'nde (1) uzun

Mimar Vedat Tek

seneler Türk gençlerine mimarlık okutan ve yine uzun seneler Saray'ın ve Seraskerlik'in baş mimarlığını eden Vedat Tek İstanbul İmar Müdürlüğü'nde de bulunmuştur.

İstanbul'da Büyük Postane ile Tapu Müdürlüğünü, Ankara'da Büyük Millet Meclisi ile Ankara Palas Otelini ve memleketin birçok yerinde pek çok ev ve apartmanlar inşa eden bu mimar herhalde memlekete büyük hizmetler etmiş, güzel eserler bırakmış ve birçok genç mimar yetiştirmiştir.

DEĞİŞİK BİR İNSAN

Vedat'ın babası pek dindar, anası pek şair ve müzisyen idi. Fakat kendisi bu meselelerde onlara benzemedi.

Vedat çalışarak yaşardı, miras ye-

(1) Güzel Sanatlar Akademisi.

medi, her vakit para kazandı. Eğer uysal bir adam olsaydı bugün çocuklarına pek büyük bir servet bırakabilecekti. Çünkü gerek resmi makamlar, gerek halk yaptıracakları binalar için hep kendisine başvururlardı.

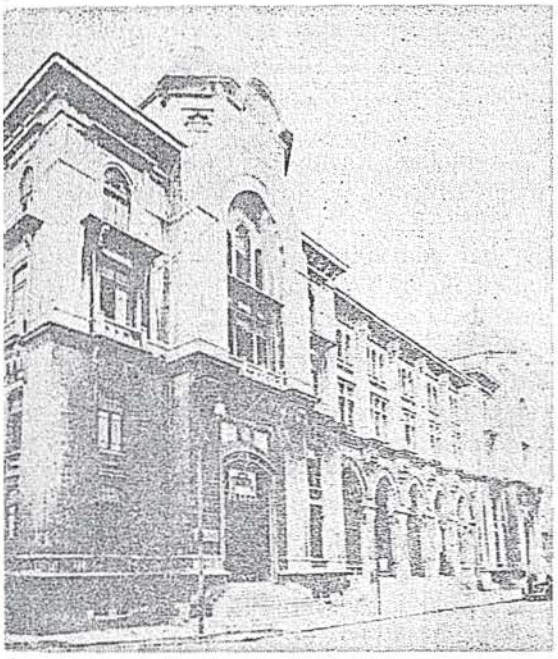
Ne gariptir ki Paris'te okuyan merhum, oğlu Nihat'a Berlin'de mimarlık tahsil ettirdi. Fakat kızı Selime yine Paris'e giderek Güzel Sanatlar Akademisi resim ve dekor kısmından birincilikle çıktı.

Mimar Vedat tabiatıyle buraya gelen yabancı mimarlara kızar ve eserlerini hiç beğenmezdi. «Onlarda millî ruh ve zevk yok» der ve esef ederdi.

Hele imarcılık, şehircilik meselelerinde çok titiz davranır ve yabancı mütehassıslara tahammül edemezdi. Kendisi İstanbul İmar Müdürlüğü'nde bulunmuş olduğu için yabancıların bol davet edilmelerini hiç doğru bulmaz ve:

— Şehremaneti dosyalarında ne kadar güzel plânlar var, onları ben hazırlamıştım, Avrupa'dan gelenler de sonunda benim evvelce teklif etmiş olduğum şeyleri teklif ediyorlar» derdi.

Vedat Tek'in Türk üslûbunu muhafaza ederek yarattığı eserlerden İstanbul'da Büyük Postane binası.

SULTAN REŞAD'IN BAŞ MİMARI

Merhum iyi bir koca ve iyi bir baba idi. Torunlarını çok severdi. Çok güzel ve yakışıklı bir adamdı. Sinemaya ve polis romanlarına düşkündü. Şeker hastalığına tutulduğundan hekimler perhiz tavsiye ederlerdi. Fakat merhum duramaz, bol bol tatlı ve börek yerdi ve bu hâlinden dolayı şikâyet edildiği vakit hemen güler ve kendisini şöyle müdafaa ederdi.

— Bakınız Celâl Nuri (2) on sene perhiz etti ve benden genç öldü, ben hem perhiz etmiyorum hem ondan fazla yaşayacağım.

Sultan Reşad'ın ve Enver Paşa'nın baş mimarı ve dostu olan merhum Meşrutiyet devresine ait pek çok anekdot bilirdi. En beğendiği Şehremini Cemil Paşa idi.

Zavallı Vedat'ın imar işlerinde sözü bir türlü dinlenmemişti, yoksa yabancı mütehassıslar gelmeden evvel, o İstanbul'umuzu millî zevkimize göre imar edecekti ve bunun için de kendisinde her türlü iktidar ve kabiliyet vardı. Fakat kendisinden hakkıyle istifade edilmedi. Bununla beraber merhum Vedat Tek mimarcılığımızda ve imarcılığımızda mühim bir yer tutacak ve eserleri her vakit hoşumuza gidecektir.

(2) **Bu makale sahibinin ağabeyi ve "İleri" gazetesi başyazarı.**